

ПОКАЗНИКИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Галузяк В.М.

Цільові установки модернізації освіти на засадах гуманізації й демократизації істотно змінюють вимоги до позиції та стратегії діяльності вчителя, передбачають відмову від директивної ролі, прийняття на особистісному рівні норм толерантної взаємодії зі школярами.

Толерантність належить до числа провідних професійно важливих якостей учителя, якому у педагогічному процесі доводиться контактувати з різними категоріями людей, включаючи учнів, колег, батьків, адміністрацію школи, представників органів управління освітою. Не зважаючи на те, що учасники педагогічного процесу часто мають різні точки зору з питань навчання і виховання, учитель повинен брати до уваги всі позиції, орієнтуватися в різних поглядах і так чи інакше враховувати їх у ході своєї діяльності. Це можливо тільки в тому випадку, якщо у нього добре розвинена толерантність. Важливість цього параметру особистісної зрілості педагога зумовлюється ще й тим, що у наш час соціальні відмінності між учнями, їх батьками істотно зросли, посилилася також індивідуально-психологічна диференціація школярів. Практично в кожному класі є діти з дуже багатих і малозабезпечених сімей, з дуже низькими і високими здібностями. Нерідко в класах зустрічаються також діти різних національностей, що до недавнього часу було не характерним для вітчизняних шкіл. Все це ставить високі вимоги до міжособистісної толерантності вчителя.

Огляд психолого-педагогічної літератури свідчить про різноманітність підходів сучасних дослідників до розуміння сутності толерантності педагога, що зумовлено складністю і багатоаспектністю цього феномену: терпиме ставлення до учасників освітнього процесу (Л.А. Заніна, Н.О. Морева та ін.); психічна стійкість (Н.П. Меншикова, Ю.П. Поваренков та ін.); здатність до діалогічної форми міжособистісних стосунків (Г.В. Безюлева, В.С. Чернявська, Г. М. Шеламова та ін.); наявність установки на прояв толерантних форм взаємодії з іншими людьми (О.Ю. Клепцова, О.Б. Нурлігаянова та ін.); здатність і готовність до співпраці з учасниками освітнього процесу на основі розуміння, визнання і прийняття їх індивідуальних соціально-психологічних особливостей (М.О. Перепеліцина, О.Г. Шавріна, Г.М. Шеламова та ін.).

Аналіз та узагальнення поглядів сучасних дослідників на сутність і прояви толерантності дає підстави розглядати толерантність учителя як складну

особистісну характеристику, що визначає міру індивідуальної чутливості до напруженості, нестабільності і суперечливості в педагогічних стосунках. Толерантність є результатом свідомого вибору вчителем такої позиції у стосунках з учнями, яка впливає з розуміння, прийняття і поваги до множинності і різноманіття буття, визнання неминучості індивідуальних відмінностей, а також – з готовності вибудувувати власний світ настільки сильним і гнучким, щоб бути відкритим до взаємодії з іншими. Вчитель має володіти достатньою інтелектуальною гнучкістю, щоб не стати догматиком, не стверджувати ніби існує одна-єдина правильна точка зору.

Міжособистісна толерантність учителя характеризується комплексом показників: відкритість новому досвіду – готовність до змін, чутливість до реальності, здатність бачити речі і людей такими, якими вони є, а не такими, якими індивід звик їх вважати; емоційна стійкість – здатність витримувати певний рівень зовнішньої напруги, не реагуючи на нього неконтрольованим наростанням внутрішньої напруженості; когнітивна складність – особистісна характеристика, яка зумовлює терпиме і зацікавлене ставлення особистості до неоднозначності, відмінностей і суперечностей; децентрація – здатність ставати на чужу точку зору; амбівалентне, діалектичне сприйняття об'єктів, інших людей – здатність бачити одночасно як їх негативні, так і позитивні характеристики; гнучкість – готовність до зміни власних установок, стереотипів, якщо вони перестають узгоджуватися з досвідом.